

طهران، از زمانی شهرت یافت

۱ اردیبهشت ۱۳۹۴ ساعت ۱۷:۵۵

نام طهران به صورت نسبت طهرانی، نخستین بار در احوال حافظ ابو عبدالله محمد بن حامد طهرانی رازی از عالمان به نام نیمه‌ی نخستین سده‌ی (۳ هـ.ق) پهنه‌ی قصران و متوفی به سال (۲۶۱ یا ۲۷۱ هـ.ق) ... درج آمده

طهران در قدیم، روستای از توابع شهر ری بود و به همین خاطر در نسک‌های جغرافیایی و تاریخی پیش از اسلام، از آن نامی برده نشده است.

دکتر حسین کریمان، نویسنده‌ی کتاب قصران می‌نویسد:

«نام طهران به صورت نسبت طهرانی، نخستین بار در احوال حافظ ابو عبدالله محمد بن حامد طهرانی رازی از عالمان به نام نیمه‌ی نخستین سده‌ی (۳ هـ.ق) پهنه‌ی قصران و متوفی به سال (۲۶۱ یا ۲۷۱ هـ.ق) ... درج آمده».

یاقوت حموی در معجم‌البدان، طهران را توصیف کرده، می‌نویسد:

«طهران به کسر طاء و سکون‌ها و را و نون در آخر، واژه‌ای است عجمی و ایشان طهران تلفظ کنند چون در زبان ایشان طاء وجود ندارد. این آبادی از دیه‌های ری است و بناهای آن در زیر زمین بنیان یافته است، و هیچ‌کس جزء به اراده‌ی مردم به آن جا راه نمی‌یابد و در بیش‌تر اوقات ایشان نسبت به سلطان وقت راه خلاف و سرپیچی می‌پیمایند».

طهران، از زمانی شهرت یافت، که شهرهای همسایه‌ی آن از جمله شهر ری در سال ۶۱۷ هـ.ق. در اثر یورش سی‌هزار سوار مغول ویران شد. در این یورش گروه زیادی از مردم کشته شدند و شهر چپاول گردید، زنان بسیاری را به اسیری بردند و خردسالان را به بندگی گرفتند. هفت گروه از مردم که جان سالم بدر برده بودند، به طهران که دارای سرداب‌ها و زیرزمین‌های زیاد بود، پناه بردند، و بدین ترتیب طهران کوچک، نخستین گام را در راه گسترش خود برداشت.

تیمور گورکان به هنگام گذر از طهران، در آن جا اقامت کرد. شاه تهماسب صفوی که از قزوین به منظور زیارت سید حمزه، جد بزرگ صفویه که در کنار حرم عبدالعظیم دفن شده بود به شهر ری می‌رفت، به‌روستای طهران علاقه‌مند شد و در سال ۹۶۱ ه.ق. دستور داد بارویی با ۱۱۴ برج به عدد سوره‌های قرآن به دور طهران بسازند. ۴

در تابستان سال ۱۱۷۳ ه.ق. کریم‌خان زند به علت گرم بودن هوای طهران، به شمیران رفت و دستور داد در نبود او ساختمان سلطنتی و دیوان‌خانه‌ی بزرگ و حرم‌خانه در طهران بسازند. ۵

آغا محمدخان قاجار، روز یک‌شنبه ۱۱ جمادی‌الاول سال ۱۲۰۰ ه.ق. که روز نوروز بود، در طهران بر تخت سلطنت نشست و به نام خود سکه زد و از این تاریخ طهران را دارالخلافه نامیدند. ۶

جمیل محمدی کردستانی بر این باور است که واژه‌ی طهران در اصل کردی است، زیرا پیش از بنای طهران، روستایی به نام کردکوی (نیاوران) وجود داشته است و یکی از ساکنان آن، فرزندش عبدالله را از خود می‌راند، او از نیاوران به جنوب رفته و عدولاجان را می‌سازد.

از آن جا که کردان عبدالله را عدولا گویند، نام این محل را از نام عبدالله برگرفته است. از سویی طهران در اصل تاران (تا + ران) یعنی رانده شده یا قهر کرده است. سرانجام جای یاد شده به گذشت زمان گسترش یافته و به شهری به نام طهران خوانده شد.

نام طهران در حدود اواخر سده دوم پیش از میلاد، برای اولین بار در یکی از نوشته‌های تیودیس یونانی آمده است.

ابو اسعد سمعانی در کتاب خود از شخصی به نام ابو عبدالله محبدابن حامد طهرانی رازی نام برد که اهل طهران بوده و در سال ۲۶۱ ه.ق چشم از جهان فرو می‌بندد و لذا این کتاب قدیمی ترین سندی است که به موجودیت طهران قبل از سده سوم هجری قمری اشاره می‌کند. ابن حوقل در سال ۳۳۱ هجری قمری طهران را شهری سرسبز و دارای باغهای فراوان ذکر می‌کند که میوه‌های فراوانی داشته و ساکنان آن بیشتر در زیر زمین زندگی می‌کردند.

استخری در سال ۳۴۰ هجری قمری در مورد طهران به تفضیل در کتاب خود (المسالک الممالک) ذکر کرده است. ابن بلخی نیز در فارسنامه حدود سالهای ۵۰۰ هجری قمری از آثار طهران سخن به میان آورده است. یاقوت حموی در کتاب خود المعجم البلدان به سال ۶۲۰ هجری قمری طهران را قریه‌ای از قراری می‌داند که اکثر آن زیر زمین ساخته شده و شامل دوازده محله است و اطراف آن باغهای زیادی است که به هم راه دارند.

ذکریای قزوینی در کتاب آثارالبلاد (۶۷۴ هجری قمری) که تقریباً ۷۰ سال بعد از یاقوت حموی نوشته شده درباره طهران چنین مینویسد: طهران شهری است زیرزمینی مانند لانه مورچه که اهالی آن به محض حمله دشمن در زیرزمینها مخفی می‌شدند.

حمدالله مستوفی در کتاب نزهه القلوب خود به سال ۷۴۰ هجری قمری طهران را اینطور تشریح می کند: طهران یکی از بیلاقات ری بوده و آب و هوایی گوارا و سالم دارد و دارای باغهای میوه فراوانی است و جمعیت زیادی هم داشته است. رونق طهران پس از حمله مغول به سبب مهاجرت اهالی ری به طهران بیشتر شد. بعدها پای جهانگردان نیز به این قسمت رسید و احتمالاً اولین جهانگردی که به طهران سفر کرد روی کونثالث دکلاویخو نماینده هانری سوم پادشاه اسپانیا در دربار امیر تیمور بود که در سال ۸۰۶ هجری قمری به طهران آمد. وی در سفرنامه خود از باغها و میوه های فراوان ، آب زیاد و آب و هوای سالم طهران نوشته است . شهرت طهران با روی کار آمدن سلسله صفویه بیشتر شد و رونق آن با به قدرت رسیدن شاه طهماسب آغاز گردید. به دلیل وجود آب فراوان و باغهای زیاد و شکارگاههای متنوع شاه طهماسب به طهران علاقه ای وافر نشان می داد و اقامت‌های طولانی در آن داشته است و حتی در سال ۹۶۱ هجری قمری دستور داد حصار دور شهر بنا کنند که ۴ دروازه و ۱۱۴ برج داشت (برابر با سوره های قرآن) و طول آن حدود ۶۰۰۰ قدم بود. شاه عباس صفوی نیز به پیروی از شاه طهماسب تا مدتها به آبادی طهران پرداخت و حتی باغی به نام چهارباغ احداث کرده و در آن عمارتی برای اقامت موقتی خاندان سلطنت بنا کرد .

آدرس مطلب :

<https://www.cafetariikh.com/news/۳۵۲۷۴/بیافت-شهرت-زمانی-طهران>